

Transcripte van het interview op 5 juli 2019 met de heer L.W.J. (Leo) van Kesteren, geboren 1 mei 1932, en Mevr. J. (Jannie) van Kesteren-Bavelaar, geboren 24 juli 1935.

Inhoudsopgave interview de heer en mevrouw Van Kesteren-Bavelaar:

- Blz. 1. Ouderlijk huis/jeugd
- Blz. 2. Opleiding tot goudsmid
- Blz. 4. Werk bij juwelier Van de Water
- Blz. 5. Oorlog
- Blz. 7. Haarlemmerstraat met zijn verschillende winkels
- Blz. 8. Kennismaking, huwelijk, huisvesting
- Blz. 11. Ervaringen als goudsmid
- Blz. 12. Vrijtijdsbesteding
- Blz. 14. Reizen
- Blz. 15. Werk als goudsmid
- Blz. 15. Werk mevrouw bij V&D

I-1: Waar bent u geboren in Leiden?

G-1: In de Van Speykstraat in Leiden. Dat is achter de Meelfabriek.

I-1: In de buurt van de Hoge Rijndijk?

G-1: Nee, Zijlsingel.

I-1: Uit wat voor gezin kwam u?

G-1: Mijn vader werkte bij de gemeente; hij was smid.

I-1: Dus de gemeente had een eigen smid in dienst... En waar zat ie dan aan te smeden?

G-1: Dat was... hoe zal ik nou eens uitleggen waar dat was...

G-2: Dat is allemaal veranderd.

I-1: Dat soort dingen doen ze ook niet meer zelf... Ik probeer het een beetje in de tijd te plaatsen. Het was nog voor de oorlog, of tijdens. Misschien aan eigen voertuigen of zo?

G-2: Hij was smid, hij was handig.

G-1: Ja, hij deed bijvoorbeeld onderhoud aan de bruggen... Dat is allemaal weg, dat wordt tegenwoordig allemaal uitbesteed. Vroeger hadden ze hun eigen mensen. [J.B.L. van Kesteren was meester-vakman bij de afdeling bruggen en waterwerken van Gemeentewerken]

I-1: Had u broers en zussen?

G-1: Ja, ik had nog een broer.

I-1: Eén broer maar?

G-1: En nog een zus.

I-1: En uw moeder, die zorgde voor de kinderen?

G-1: Ja.

I-1: En weet u nog het nummer van die Van Speykstraat?

G-1: Nummer 22. Wordt nou afgebroken. Die hele wijk wordt afgebroken.

I-1: Overall waar u komt, wordt het afgebroken...

G-1: Jaja. (lacht, vrouw lacht ook).

I-1: U ging naar de lagere school, neem ik aan; welke was dat?

G-1: Op de Haarlemmerstraat.

I-1: Is een beetje uit de richting of zie ik dat verkeerd?

G-1: Ja, want ze hadden pas die brug gemaakt in de Zijlsingel en dan kon je zo naar school.

I-1: O ja, dan is het ook niet zo ver. Waar stond die school, want ik weet helemaal niet waar er een stond?

G-1: De school stond op de hoek met de Pelikaanstraat [R.K. (Parochiale) Jongensschool, Haarlemmerstraat 240, ook Pelikaanstraat]. Maar dat is allemaal veranderd. Nu zit er een pizzaboer, geloof ik, maar vroeger had je daar een school. Je hebt ook een zwembad gehad op de Haarlemmerstraat...

I-1: Ja, dat weet ik, dat heb ik nog net meegemaakt.

I-2: Ik ook, ik heb er één keer in gezwommen.

I-1: En weet u hoe die school heette?

G-1: Dat zou ik niet meer weten. Wat ik nog wel weet... de hoofdmeester was meneer Van Heteren (rest onverstaanbaar). [J.L. van Heteren, overl. 2-2-1958]

I-1: En zaten jongens en meisjes gewoon door elkaar?

G-1: Nee, dat was vroeger zo, je had een jongensschool en een meisjesschool. En de meisjesschool was verderop, in het steegje van de Pelikaanstraat. Daar had je de meisjesschool. [Van Heteren was hoofd van de samengesmolten beide scholen]

I-1: Was u een goede leerling?

G-1: Nou... gewoon.

I-1: Wat vond u leuk om te doen?

G-1: Teken! Dat was mijn leukste vak.

I-1: Hebt u daar later nog iets mee kunnen doen?

G-1: Jaaa, door dat tekenen en al die dingen ben ik goudsmid geworden. Ze zeiden ook: "Je kan lekker prutsen en al die dingen meer, dus, wat wil je doen?" En toen had ik een buurman boven ons wonen en die werkte op de Zilverfabriek in Voorschoten, en die zei tegen mij: "Is het niks voor jou om zilversmid te worden, of goudsmid?" En ik zei: "Ja, dat lijkt me wel wat". En toen heb ik een opleiding gehad van vier jaar.

I-1: En waar was die opleiding, in Leiden?

G-1: Nee, in Voorschoten.

I-1: O, het was een bedrijfsopleiding?

G-1: Ja. In die Zilverfabriek had je drie dingen. Je had de KB, dat was van Koninklijke Begeer, dat was van al die medaljes en al die dingen meer, en je had de DCW, Dutch Chain Works, en dat was goud en zilver.

I-1: O, dat was een interne opleiding. Tegenwoordig gaan ze naar Schoonhoven, geloof ik.

G-1: Dat konden mijn vader en moeder niet betalen; dat was in die tijd te duur. Want je moest ook in de kost en dat ging natuurlijk niet. En zodoende heb ik...

I-2: Tussen de lagere school en die opleiding, hebt u toen nog vervolgonderwijs gevolgd?

I-1: U ging meteen als jongetje van dertien...

G-1: Zestien was ik, geloof ik, zestien jaar.

I-1: O, dat systeem was toen langer?

G-1: Ja, ik heb in de achtste klas gezeten, toen.

I-2: U was rond de zestien toen u aan de opleiding begon?

G-1: Ja.

I-2: En woonde u toen nog thuis?

G-1: Ja.

I-2: En hoe ging u naar Voorschoten?

G-1: Op de fiets. Dat was toen niet normaal.

I-1: Het is toch ook niet zo ver?

G-1: Nou, het was een kilometer of twaalf hoor...

I-1: O... Ik was er toevallig deze week nog, bij Intratuin, maar toen was ik wel met de auto, dat is natuurlijk niet vergelijkbaar.

I-2: Was u de enige uit uw omgeving die die opleiding ging doen?

G-1: Ja.

I-1: Maar hoe wist u dat die opleiding er was, want het was eigenlijk wel een lot uit de loterij.

G-1: Nee, dat wist ik eerst niet, ik hoorde het van die buurman. Die werkte daar, al jaren.

I-1: En hoe gaat zo'n opleiding? Je begint gewoon met materiaalkennis?

G-1: Ja, als beginner... Je werd aan het werk gezet. En je moest leren. En na ongeveer een half jaar leren mocht je iets gaan maken. Die opleiding duurde vier jaar. Het waren twee richtingen, zilver en goud, en ik deed goud.

I-1: Zij [= I-2] kan zilversmeden, maar het zijn dus echt twee verschillende dingen, zilver en goud?

G-1: Ja, het zijn twee verschillende beroepen.

I-1: En dat is omdat dat materiaal zich heel anders gedraagt?

G-1: Ook ja.

I-2: Als ik het goed begrijp: zilversmeden doen de grote voorwerpen en in elk geval goud, maar ook zilver, zijn de kleine voorwerpen.

G-1: Ja, zilversmeden maken van alles, ook lepels en serviezen en al die dingen meer.

I-2: Er komt heel veel timmerwerk aan te pas bij zilver, want ze timmeren [drijven] die voorwerpen.

G-1: Dat is ook mooi werk.

I-2: Maar voor u was de keuze niet moeilijk?

G-1: Nee, hoor. Ik werd goudsmid en dat vond ik leuk, en ik heb het altijd met plezier gedaan.

I-1: U maakte voornamelijk sieraden. Ik neem aan dat u dat in het begin deed op tekening, door een ander gemaakt, of mocht u vanaf het begin...

G-1: Ja hoor. Je hebt toch allerlei brochetjes en dingetjes die ik gemaakt heb.

G-2: Jazeker. Genoeg. Ik kan de eerste ring die hij voor me gemaakt heeft laten zien... En ik heb er wel meer, die heeft hij ook gemaakt. En dat heb die gedaan (wijst op haar ketting), daar kreeg ik ook reacties op. Bijvoorbeeld in het ziekenhuis, toen mijn dochter geboren werd, Carola [juni 1961].

I-1: Goede keus van een echtgenoot!

I-2: Hoe was het systeem. Was u een leerling?

G-1: Ja, maar die opleiding duurde officieel vier jaar, maar op het laatst zat je gewoon te werken.

I-2: En de kosten van de opleiding en de materialen? Die werden betaald door uw ouders?

G-1: Ja, maar ik verdiende dan al hoor... toen ik daar zat.

I-2: De dingen die u maakte werden verkocht?

G-1: Staat in het boek... Ik verdiende toen 12 gulden in de week.

G-2: Toen waren we allebei nog thuis.

I-1: Dus u had ook echt een creatieve aanleg?

G-1: Ja.

I-1 en I-2: Ja, die is mooi, prachtig...

Over het brochetje, [is niet goed te verstaan].

G-2: Zo mooi.

G-1: Met dat pareltje eraan.

G-2: Effe denken waar ik ze heb, ik ga wel effe kijken.

I-1: Je kunt wel zien dat het echt vakwerk is. Maar wat een gepriegel...

G-1: Ik kreeg iets met verjaardagen, en met de kerst.

I-2: En u hebt nog heel goede ogen...

G-1: Ik heb nu een leesbril.

I-2: En verder niks?

G-1: Nee, nee.

I-1: En het was vanzelfsprekend dat u daar kon blijven? Ze hadden u opgeleid en dan wilden ze u ook houden...

G-1: Nee, ik heb daar vier of vijf jaar gezeten. En toen ben ik naar Leiden gekomen. Ik ben bij juwelier Bink gaan werken, op de Hooigracht [N. Bink, Hooigracht 45]. Dat is allemaal weg nu.

I-2: En waar zat die?

G-1: Hij is begonnen op de Hooglandse Kerkgracht. En toen later is ie verhuisd naar de Hooigracht.

I-1: En toen u klaar was met de opleiding? Hoe heette de functie toen, en ging u ook meer verdienen?

G-1: Een beetje meer, maar niet zo gek veel. Ik ben pas gaan verdienen toen ik in Leiden kwam.

I-2: Nog even terug. De dingen die u maakte in Voorschoten, hoe werden die verkocht? Moest u daar zelf voor zorgen, of deed de Zilverfabriek dat?

G-1: Je zat daar niet alleen hoor, je zat daar met een man of twintig.
[Er wordt een voorwerp op tafel gelegd]. Prachtig, heel lief, zeggen we. Het lijkt wel of het iets met muziek te maken heeft, maar het is fantasie?

G-1: Ja, het is fantasie.

I-1: Echte pareltjes?

G-1: Ja, ja.

I-2: Dus de Zilverfabriek zorgde ervoor dat wat u maakte verkocht werd. En ze verkochten aan...?

G-1: Dat ging allemaal naar zaken toe. Je zat daar met een man of twintig. In één grote ruimte. Daar zaten we aan tafels. Als er opdrachten waren, ging dat meestal op bestelling.

I-2: En weet u wanneer de opleiding in Voorschoten gestopt is?

G-1: Nee, dat weet ik niet meer. Dat zal in '58 geweest zijn... Maar precies weet ik het niet meer.

I-2: Rond die tijd...

G-1: Ja.

I-1: Maar ze hadden u opgeleid en na een jaar of vijf ging u weg met al uw kennis. Vonden ze dat goed?

G-1: Ja, het gebeurde wel meer. Als ze er een paar jaar zaten, gingen ze weg. Je moest op een gegeven moment ook seriewerk maken. Allemaal dezelfde ringen of armbanden; daar had je geen zin in. Of reparaties.

I-1: Had u een voorkeur voor een bepaald sieraad? Voor een ring, of voor oorbellen?

G-1: Nee. Dat was voor mij allemaal hetzelfde.

I-1: Kunt u zich herinneren wat het mooiste is dat u ooit hebt gemaakt?

G-1: Ik heb heel veel dingen voor heel veel mensen gemaakt.

I-1: Ziet u wel eens, behalve bij uw vrouw, sieraden bij mensen die u hebt gemaakt?

G-1: Ja, dat gebeurt wel eens een enkele keer.

I-1: En wat hier ligt, zijn dat unieke sieraden, is er daar maar één van?

G-2: Er zijn natuurlijk wel meer ringen met bloedkoraal, maar van deze is er maar één.

I-1: En hoe heet deze steen ook alweer? Een smaragd?

G-1: Ik kom er even niet op, het schiet me zo meteen wel weer te binnen.

I-1: En Bink, dat was dus een juweliersbedrijf... En maakte die ook dingen zelf?

G-1: Ja.

I-1: En hoe ging dat dan? Waren dat dingen om in de winkel te leggen?

G-1: Ja, en mensen die met een reparatie kwamen.

I-1: En wat vond u daarvan?

G-1: Ook leuk.

I-1: Dat is ook creatief werk, om te kijken hoe je dat mooi kunt doen.

G-1: Daar heb ik een paar jaar gewerkt en toen ben ik naar Van de Water gegaan.

I-1: Die naam komt me bekend voor, bestaat die nog?

G-1: Ja, die zit nu in het steegje. [Bedoeld wordt: Hooglandse Kerksteeg 2]. Maar toen ik er kwam te werken, zat ie nog op de Haarlemmerstraat. Net om de hoek.

G-2: Een smal pandje.

G-1: Daar zit nou een kledingzaak in.

I-1: Of niet, want er staan ook heel veel winkels leeg.
 G-1: 36 winkels staan er leeg in de de Haarlemmerstraat.
 I-1: Maar het is onze eigen schuld, want we bestellen zoveel op internet.
 G-2: Ja, alles gaat via internet.
 G-1: Je hoort dat ze schoenen gaan passen in een winkel en via internet bestellen. Dat scheelt dan 15 euro.
 G-2: Wie gaat nog naar een winkel?
 I-2: Wanneer kwam u werken bij Van de Water?
 G-1: In 1962. Bij Bink heb ik vier jaar gewerkt.
 I-2: En Van de Water, bestaat die al lang?
 G-1: Ja, ik denk dat die nou tachtig jaar bestaan.
 G-2: Ik weet wel, mijn oma ging er al heen.
 I-2: Echt een begrip in Leiden.
 I-1: Maar het is nu een klein, bescheiden winkeltje.
 G-1: Vijftig jaar...
 G-2: Op je 65ste ben je gestopt. Nou is het genoeg, nou ga ik zelf genieten. Want het was hard werken, ook overwerken.
 G-1: Op maandag had ik vrij. Eerst was het maar een halve dag en later kreeg je de hele dag vrij. Ik heb de tijd meegemaakt dat je ook de hele maandag werkte.
 I-2: En op zaterdag moest u natuurlijk ook werken? Was dat de drukste dag?
 G-1: Ja.
 I-2: En zaten jullie in een atelier boven of achter de zaak?
 G-1: Wij zaten boven.
 I-1: En u zat alleen maar te ontwerpen?
 G-1: De laatste jaren dat ik daar werkte, stond ik ook wel eens in de winkel. Maar dat gebeurde niet zo gek veel.
 I-1: En met hoeveel werkte u daar?
 G-1: In het begin heb ik daar met vier, vijf goudsmiden gezeten. En toen later is het teruggevallen op twee, en nog later alleen ik nog. Het werd steeds minder.
 I-1: Wat is er met die markt gebeurd? Hoe kwam het dat er steeds minder mensen werkten?
 G-1: Er werd minder gekocht.
 I-1: En kwam dat dan omdat er steeds meer uit het buitenland kwam?
 G-1: Er kwam altijd al veel uit het buitenland.
 I-2: En de materialen die jullie nodig hadden... U kon opgeven wat u nodig had?
 G-1: Ja.
 I-2: En dan werd dat besteld en aangeleverd...
 G-1: Ja. Van Friederichs, dat was in Haarlem, en dan had je d'r ook nog een in Den Haag. Ik weet niet meer hoe die heet.
 I-2: En mochten jullie onbepaald bestellen? Een klant bestelde een sieraad en daar mochten jullie je fantasie op loslaten?
 G-1: Ja, ja, ja. En als ik goud nodig had, bestelde ik het daar.
 I-1: U bent van '32, en toen u 8 was, brak de oorlog uit. Wat was dat voor periode in uw leven, want u was nog heel jong.
 G-1: Ja... En toen had je die hongerwinter.
 I-1: Wij horen dat de school eerst gewoon doorging, maar dat het steeds moeilijk werd...
 G-2: Bij elkaar.
 G-1: Ja, dan zetten ze twee klassen bij elkaar, want dan had je maar één kachel nodig. En er waren hele dagen dat je niet naar school ging.

G-2: Heel raar was dat.

I-1: En dat er steeds meer hout gestolen werd om zelf in de kachel op te stoken...

G-1: Ja, verschrikkelijk was dat.

G-2: Een hele moeilijke tijd.

G-1: Maar wij hebben geluk gehad, want wij woonden natuurlijk op de [Zijl]singel (G-2: Jij wel) en op de singel waren de boten van die Duitsers met ronde tarwe. En dan had je die ouwe Duitsers, die zaten wel eens bij ons aan tafel, zaten ze aan tafel te huilen als er thuis wat gebeurd was, als er gebombardeerd was of iets dergelijks, en al die dingen meer. Maar daar hadden wij geluk mee, want die Duitsers kwamen altijd water halen, want ze hadden natuurlijk geen water, en dan haalden ze twee emmers water, iedere avond. En dan hadden ze zo'n grote rooie zakdoek, en daar zat tarwe in. Dat deed mijn moeder in de koffiemolen en daar hadden we dan weer een broodje van. Dat is ons geluk geweest.

I-1: Maar u (vrouw) heeft dat anders ervaren?

G-2: Wij hadden bijna geen eten, in de winter dan. Ik weet wel, mijn vader was ondergedoken, want die was in de militaire dienst geweest. En dan mocht je natuurlijk niet vertellen waar je vader was. We werden ook wel bang gemaakt. "Als de Duitsers komen: wat ze ook zeggen, je weet niet waar je vader is. Je vader is t'r niet".

I-1: Maar u wist wel waar hij was?

G-2: Eigenlijk... later ben ik er wel eens achter gekomen waar hij was. Door m'n oom. Maar dat heb ik nooit verteld; dat heb ik nooit gedaan. Maar in de oorlogswinter ging mijn moeder eten halen bij de boeren. Dat werd lopend gedaan; ben ik ook nog meegegaan. Toen was ik nog hartstikke jong, en dan moest ik hele enden lopen. Langs die wegen daar, tussen de boerderijen. En dan hoorde je een dorsmachine, en dan zei mijn moeder: "Daar wordt gedorst". Mijn tante zat er ook bij. En dan gingen we daarheen om te vragen of we wat konden kopen. Of krijgen. En dan stond je uren voor het hek.

I-1: Dat moet voor die boeren toch ook wel een hele ervaring zijn geweest...

G-2: En dan, op een gegeven moment, ging het hek open. En dan kreeg je een beetje tarwe. Je moeder kreeg wat, want je ging niet met elkaar. Apart, want dat mocht niet. En zo scharrelde je van de ene boer naar de andere. Je liep de hele dag te sjouwen, op het laatste was het te zwaar. Maar je kon het.

I-1: Je had wat...

G-2: Ja. En dan gingen we met de tram terug.

I-1: Maar u werd eigenlijk beleverd door de Duitsers.

G-1: Ja. We hadden ook een Duitser in...

I-1: Bedoelt u dat bij u een Duitser inwoonde?

G-1: Ja. Een eindje verder had je een garage op de Zijlsingel; ze zijn het nou aan het verbouwen. En daar stonden de auto's die die V2's vervoerden. En die Duitser sliep dan bij ons.

I-2: En die at ook mee?

G-1: Nee, dat niet. We kregen juist wel eens brood van hem; dan bracht ie een stuk mee of zo.

I-1: Dus die zag wel dat het allemaal karig was.

G-1: Jaaaaa.

I-2: Hoe stond u daar tegenover, als kind?

G-1: Dat gaat langs je heen; dat weet je niet.

I-1: En hoe oud was u toen de oorlog afgelopen was... O, dat kunnen we uitrekenen natuurlijk.

G-1: Een jaar of vijftien.[net 13]

I-1: En bent u na de oorlog nog naar school geweest?

G-1: Ja, we zijn weer gewoon naar school gegaan?

I-1: En wat deden jullie vroeger in je vrije tijd?

G-1: Op straat spelen, touwtje springen, tollen. Je had nog bijna geen auto's toen. Als er een auto in de stad was, gingen we staan kijken: daar komt een auto an. (Lacht) Boeren kwamen met de hondenkar.

I-2: En de melkboer...

G-1: Ja, de melkboer kwam langs, de groenteboer kwam langs. De petroleumman en de olieman had je ook nog...

I-2: Kwamen die met een auto?

G-1: Nee joh, die kwamen met de bakfiets.

I-1: Waren er toen nog geen winkels?

G-1: Jawel...

I-1: Maar de verse waar, daar kwamen ze mee rond?

G-1: Ja. Je had zoveel winkels, alleen al hier in de buurt waren er heel veel. Maar die zijn allemaal weg.

I-1: Alleen aan het begin zitten er nog een paar, de bakker en de sigarenman.

I-2: Eventjes terug naar de Haarlemmerstraat, dat was ook al een winkelstraat, destijds?

G-1: Ja.

G-2: En bij de Haven.

G-1: Ja ook, bij de Haven had je allemaal winkels.

I-1: Nu heb je dat stille stukje, maar dat liep toen dus helemaal door naar de Haven.

G-1: Daar op dat stuk bij de Haven had je al drie slagers. Hahaha, een slager, en nog een slager en nóg een slager...

G-2: En nu moet je ze zoeken.

I-2: Wat voor zaken zaten er op de Haarlemmerstraat nog meer?

G-1: Van alles. Allerlei soorten winkels.

G-2: Veel slagers ook, een fotograaf.

G-1: Banken had je er ook.

G-2: En een bijouteriewinkel, waar je broches en strikken kon kopen... Toen zag je die plastic dingen... Als kind zijnde stond je daarnaar te kijken. Maar ja, je had geen geld, dus je kon niks kopen.

I-2: En de markt, was die er toen ook al?

G-2 en G-1: Ja.

G-2: Ik ging met mijn oma naar de markt.

I-2: Was die op dezelfde plaats als nu?

G-2: Ja.

I-1: Oh.....want hij heeft nog op de Hooglandse Kerkgracht gestaan. Maar hij is nu weer terug als het ware.

G-1: Ja.

G-2: Je had zeker de markt, en op de Hoogstraat, op de hoek daar, daar had je een grote zaak. De Faam, heette die geloof ik. Je kon er zo door de etalages heen lopen.... Dan stond je als kind zijnde te kijken en dan was mijn oma er bij en die ging dan een ijsje halen aan de overkant bij Voortman, en dat gingen we dan daar opeten. Dat was op zaterdag; dan was het feest voor mij. En oma mee, en m'n moeder mee en maar lopen. Dat vond je prachtig. Ik zeg het, toen mijn oma is overleden was, heb ik daar heel veel verdriet van gehad. Want als ik uit de zaak kwam - ik heb zelf ook gewerkt natuurlijk - bij V&D. Voordat ik thuis ging eten, ging ik eerst langs mijn oma, en dan pas naar huis. [Petronella Johanna Langezaal, geb. 2-7-1912 als dochter van Gijsbertus L. en Catharina Verplancke, trouwde 10-1-1934 Jacobus Bavelaar, dekenwever, geb. 16-5-1910 als zoon van Jacobus Johannes Bavelaar en Jansje Robbers, die overleden resp. 12-4-1969 en 13-3-1974; Catharina Verplancke overleed 3-11-1975 en is de bedoelde oma; G. Langezaal overleed 23-5-1977]

I-1: Was het zo'n lieve vrouw?

G-1: Ja.

G-2: En Carola [de dochter van het echtpaar] was er vroeger ook heen. Iedere woensdagmiddag. En dan had mijn oma van die namaakbloemen staan en dan ging ze al die bloemen uit die vaasjes halen en dan ging ze bloemen verkopen. "Laat dat kind maar", zei oma dan. Dat was echt waar, zó'n lieve vrouw...

I-1: U heeft de welvaartsgroei meegemaakt hè? In de jaren zestig ging het ineens heel erg hard.

G-2: Toen ik getrouwd was met jou.

G-1: Ja.

I-1: Hoe ging dat en hoe heeft u elkaar leren kennen?

G-2: Mijn vader en moeder deden veel thuiswerk om wat bij te verdienen. Mijn vader was wever. En die zat veel zonder werk. Op een gegeven moment had ie helemaal geen werk meer. Dus dan werd er een krantenwijk gelopen, dan werd er een radiogids gelopen. Die liepen altijd te zeulen en dan moest ik helpen. Dus als ik dan uit V&D kwam, om half zeven, gauw wat eten, dat stond op het oliestelletje in de keuken. En dat at ik dan op, en dan stond mijn tas in de gang en dan moest ik weer.

G-1: Ja.

G-2: Krantenwijk lopen, op de fiets, kou... koud... Allemaal gedaan. En toen later werd het een radiogids. Toen moest ik helpen met de radiogids en toen kwam ik bij jullie aan de deur. En zo is het gekomen, heel raar. Je moest 21 cent betalen voor de radiogids. En dan zei die tegen mij: "Hier heb je een kwartje", en dat mocht ik houden. Dat was... Zo is het eigenlijk gegaan. Op een gegeven moment toen kwam ik uit V&D en ik moest natuurlijk uit V&D helemaal naar huis lopen, daar naar de Zijlsingelbuurt. En dan liep ik op de Hogewoerd, en dan kwam hij voorbij op de fiets. En dan was jij naar de bibliotheek gegaan?

G-1: Ja.

G-2: Maar op een gegeven moment was het: "Joh, kom maar achterop". En ik sprong achterop, en dat was voor het eerst, en toen heeft ie mij bij ons voor de deur afgezet. En toen vroeg ie: "Heb je zin om met mij mee te gaan naar de bioscoop?" "Nee, want ik heb met mijn vriendin afgesproken". Dus hij ging weg.

(G-1: lacht)

G-2: Dus toen zijn we de week daarna naar de film geweest. En toen is het gebeven.

I-1: En hoe oud was u toen?

G-1: Ik was 28.

G-2: Toen we trouwden was jij 28 en ik 22. [27 resp. 23]

G-1: Toen het aan ging was ik 27 [26]. We hebben er een jaar over gedaan.

I-2: En u woonde allebei nog thuis?

G-2: Na ons trouwen zijn we in gaan wonen bij mijn lieve oma. Want je kreeg geen huis. Je schreef je in en je stond ingeschreven, maar er gingen allemaal mensen voor die kinderen hadden of langer getrouwd waren.

I-1: Daar hebben we ook eerder verhalen over gehoord. Dat ging niet altijd goed, dat inwonen.

G-1: We zijn eerst getrouwd voor de wet [juni 1959]. En daarna ging ik eerst steeds weer naar huis, want we moesten ook nog voor de kerk trouwen en dat was pas het echte huwelijk. Bij hun thuis waren ze zo ontzettend fijn katholiek... Als je voor de kerk was getrouwd, dan was je pas getrouwd.

G-2: Een jaar met elkaar omgegaan, nee, twee jaar. Toen zijn we voor de wet getrouwd en na een jaar... toen voor de kerk, en een jaar daarna is Carola geboren.

I-2: Waarom zat er zo'n tijd tussen het wettelijk en het kerkelijk huwelijk?

G-1: Omdat we nog geen woning hadden. Woningnood.

I-1: Even kijken, u hebt samen bij oma gewoond. Was dat na het kerkelijk huwelijk?

G-1: Ja. Ik was ook katholiek.

I-1: Was dat destijds nog een punt als je twee verschillende geloven had?

G-1: Nee, niet echt.

I-1: Dus u had ook protestant kunnen zijn?

G-1: Ja.

I-1: En hoe lang heeft het toen nog geduurd voor u een woning kreeg?

G-1: Een jaar. We hebben dus een jaar bij oma ingewoond.

I-1: Dus dat viel eigenlijk nog mee; tegenwoordig zijn de wachttijden veel langer, wel tot tien jaar.

I-2: Wat voor ruimte had u bij oma?

G-1: We hadden twee kamers, een slaapkamer... En daar aten we ook, en het voorkamertje, daar zaten we, daar hadden we een bankstel staan. Oma kookte voor d'r zelf.

I-2: Ieder een eigen huishouden, in die zin. En toen kregen jullie deze woning?

G-1: Ja, het bovenhuis. En dat was zó [steekt zijn duim op]. Ook vanwege het kind.

I-1: In welk jaar zijn jullie getrouwd? Voor de kerk?

G-1: Ik meen in 1961.

I-2: En in welke kerk bent u getrouwd?

G-1: In de Josephkerk.

G-2: Nee, Carola is geboren in 1961, we zijn dus getrouwd in 1960.

G-1: Ja, dat klopt wel.

I-1: En waar bestond die bovenwoning uit?

G-1: Je had een grote, mooie voorkamer, een achterkamer, en dan had je een hal, een keuken en dan had je weer een trap naar boven toe.

I-1: O, dus het waren twee verdiepingen? Beneden was het dus kleiner, alleen had men daar een tuintje erbij?

G-1: Ja, maar wij hadden boven alles dicht.

G-2: Want als het mooi weer was, dan moest je weg.

I-2: Was het veel te warm?

G-1: Ja.

G-2: En dan hing je uit het raam. Dus wat gebeurde er, je liep constant buiten.

G-1: Ja, naar mijn ouders op de Zijlsingel.

G-2: En toen ging ik, toen Carola kwam, zijn we hier gekomen en iedere middag gingen we wandelen en liep ik hele eind: Plantsoen, Professorenwijk en toen kwam ik over de Nieuwe Vaart langs de molen terug en dan ging ik naar de Zijlsingel; bij zijn ouders ging ik een kopje thee drinken en zat ik daar buiten en dan zorgde ik weer dat ik om zes uur thuis was, want hij kwam om over zessen thuis.

I-1: En dan was het nog steeds bloedheet binnen waarschijnlijk?

G-2: Viel wel mee; ik gooide het maar weer gelijk open. Maar ik zeg het: daar moest enorm veel voor gedaan worden, want ik had een kinderwagen en een heel klein gangetje en die kinderwagen moest uit elkaar, dus als hij thuis kwam, dan moest hij zijn fiets voor de deur zetten en moest hij helpen om de wagen naar boven te helpen. En dat onderstel naar boven, dat moest ook naar boven, en dan ging zijn fiets naar binnen.

I-2: Moest die ook naar boven?

G-1: Nee, die bleef beneden.

G-2: Een heel klein gangetje; kon-ie net staan. Nou, en dat ritueel gebeurde iedere dag. Ook 's middags; dan moest dat weer naar beneden.

I-1: En bent u daar gelukkig geweest?

G-2: Op een gegeven moment had ik zoiets en als dan jouw vader en moeder op visite kwamen, dan moest eerst die fiets eruit. Konden ze niet naar boven. En dat was met mijn ouders ook. Dus eigenlijk was dat levensgevaarlijk.

I-1: Want deze verbouwing is nog niet zo lang geleden, want hoelang heeft u daar boven gewoond?

G-2: Even kijken hoor, dat is denk ik een jaar of veertig, denk ik.

I-1: Veertig, en nog meer kinderen?

G-1: Nee.

I-1: Oh, u heeft maar één kind?Oh, oké, mag ik vragen; u moet maar zeggen, hoor, als u het niet wilt beantwoorden, maar hoe kwam het dat u maar één kind had? Of omdat u ze....

G-2: Ja, omdat je al veels te veel soesa had met dat gesjouw.

I-1: Ja, ja.

G-2: En we vonden het wel goed zo, met z'n tweeën; we gingen lekker weg. Want Carola heeft een goede tijd gehad hoor. Altijd weg.

I-2: Want waarschijnlijk stopte u met werken toen Carola geboren werd?

G-2: Dat mocht je niet meer, als je getrouwd was; bij V&D moest je eruit.

I-1: Dat kun je je nu toch niet meer voorstellen?

G-2: Nee, maar je moest eruit.

I-1: Mag ik vragen wat u zo leuk vindt aan elkaar; kunt u dat zeggen?

G-2: Nou, in ieder geval zo....ik vind het een hardstikke lieve man, nou, ook in de huishouding; hij helpt me overal mee en het is misschien raar, maar ruzie hebben we nog nooit gehad.....

I-1: Nee???

G-1: Nee; gek hè.

G-2: Als er iets is wat me niet zint, dan zeg ik er iets van.

I-1: Oké; wat vindt u (tegen meneer) waarom vindt u haar zo leuk en lief?

G-1: Ja, alles.

G-2: En we hebben veel voor elkaar over. En boodschappen doen, nu ook, hij helpt me overal mee. Ja, ik word ouder en ik probeer nog alles, maar er zijn bepaalde dingen, dat kan ik niet meer. Ik kan bijvoorbeeld dat niet afstoffen, daar in de hoogte; dan moet ik op een stoel gaan staan.

G-1: En dat mag ze niet.

G-2: En dat mag ik niet. Want dat heb ik een keer gedaan en toen viel ik achterover.

I-1: Ja, dat moet je niet te vaak doen.

G-2: Niet meer doen, en dan doe ik dat ook niet. Dus dan vraag ik aan hem: "Wil je dat effe doen?", en nou, dan doet hij dat.

I-1: En u zei: we hebben veel voor elkaar over, wat bedoelde u daarmee?

G-2: Nou, als dat uh.....hoe moet ik dat nou zeggen: als jij ziek bent, dan weet ik zelf geen raad, want dan weet ik niet wat ik allemaal moet doen om hem te verzorgen, om hem te helpen, en dat is andersom ook.

I-1: Klinkt mooi, klinkt goed.

G-2: Ik zeg het, want de dokter zegt, als we weleens daar zitten voor controle of zo, dan zegt hij: "Ik zie hier twee gelukkige mensen". Ik zeg: "Dank u wel", maar ik zeg: "Ik voel me niet zo lekker hoor". "Dat ben ik niet gewend van je". Ook een hele leuke huisdokter; kan ik alles tegen zeggen, en hij maakt nog geintjes en zottigheidjes.

I-2: Mag ik nog even vragen, als we terug gaan naar uw werk bij de juwelier: heeft u ooit bij uzelf het plan gehad om voor uzelf te beginnen?

G-1: Ik heb er weleens aan gedacht, maar dan zag ik al die rompslomp dan dacht ik: nee, laat mij nou lekker gewoon bij een baas werken. Ik krijg mijn salaris en ik hoef voor de rest nergens voor te zorgen.

I-2: Maar u zult ook vast wel veel door familie en vrienden benaderd zijn: wil je dit of dat voor me maken?

G-1: Natuurlijk.

I-2: En heeft u de spullen nog?

G-1: Ja.

G-2: Nee, dat doet hij niet weg.

G-1: Ik heb boven nog een werkbank staan.

I-2: U bent ook nog steeds aan het werk?

G-1: Ik doe niks meer; hij staat er, maar ik doe er niets mee.

G-2: Ik zeg weleens: "Kan hij niet weg, want het is een gedoe om bij dat raam te komen en ik stoot me er wel eens aan". Hij zegt: "Daar blijf je van af".

G-1: Je mag hem wel zien hoor, als je wil.

I-2: Graag. Straks. Na het interview. Is het altijd dezelfde eigenaar geweest, Van de Water; was dat een familiegebeuren dat elkaar heeft opgevolgd?

G-1: Zijn grootvader is al begonnen; kan je nagaan....

I-2: En toen de vader en de zoon. En is het nu nog steeds in de familie?

G-1: Ja, Dennis heeft het nu overgedaan aan zijn dochter, aan Sandy.

I-2: Dus de vierde generatie?

G-1: Ja.

I-1: Is dat een smal meisje of een stevige blonde dame?

G-1: Nee, dat smalle meisje. Die ander is Yvonne; die werkt er ook al jaren.

I-1: Ja, want ik laat er nog altijd nieuwe batterijen voor mijn horloge zetten.

I-2: En laatst was er zo'n overval op Van Gerner juwelier in de Breestraat. Hebben jullie weleens dat soort dingen meegemaakt?

G-1: Ik heb het zelf meegemaakt. Ik zat boven, toen werd er beneden ingebroken; nou, toen hoorde ik die meiden gillen naar boven toe.

I-2: Tijdens openingstijden van de winkel?

G-1: Ja.

I-1: Dat was niet zozeer een inbraak, maar mensen die naar binnen kwamen en.....

G-1: Ja, die de etalageruit insloegen en hup, er van alles uit haalden en wegwezen.

I-2: Wat hadden jullie toen voor voorzorgsmaatregelen?

G-1: Een alarm.

I-2: Ergens een knop zitten...?

G-1: Ja, die je kon indrukken en dan gaat er op het politiebureau en dan komen ze gelijk naar je toe.

G-2: Maar toen niet hè.

G-1: Nee, toen niet, toen was het nog niet. Want dat is duur hoor, zo'n

I-1: Ja, want een verzekering is echt heel duur.

G-1: Maar ze hebben ook camera's als ik dan dinsdag weleens ga.

G-2: Ja, jij gaat nog wel eens een bakkie doen. Gaat-ie voor mij boodschappen doen.

G-1: Dan kun je precies zien wie er in de winkel staat. Maar dat had je toen nog niet.

I-2: Toen had je gewoon een knuppel onder de toonbank liggen? Is het vaak gebeurd?

G-1: Nee, gelukkig niet vaak.

I-1: Die spullen waren gewoon weg. Hoe overleefde zo'n juwelier dat?

G-1: Ja, verzekeringen hè.

I-1: Oh, toch verzekering was er toen ook al. Ja, want dat is toch een traumatische gebeurtenis: iedereen bang en van slag.

I-2: Werd u er bang van?

G-1: Nee, ik heb geen angst gehad.

I-2: En die meiden beneden?

G-1: Ja, die wel.

I-2: Maar die zijn wel gebleven?

G-1: Ja.

I-1: Er was toch ook een keer iemand die een juwelier die zo'n crimineel had doodgeschoten?

I-2: Ja, de vrouw. Volgens mij is die man toen zelf overleden en toen heeft zijn vrouw de details weet ik niet meer.

I-1: Ja, dat was een drama.

I-2: Ja, je bent zo kwetsbaar dan.

I-1: Ik wou nog even vragen naar hoe zat het met het pensioen? Ik kan me voorstellen dat Van Kempen en Begeer wel een pensioenregeling had, maar die kleinere zaken, hadden die ook een pensioenregeling?

G-1: Ja.

I-1: Oké, dus u heeft ook een goed pensioen kunnen opbouwen?

G-1: Ja.

I-1: Oh, dat is mooi.

G-1: Klein metaal hè.

I-1: Dat valt dan onder een CAO?

G-1: Ja, ja.

I-1: Dit is een huur of een koophuis?

G-1: Dit is huur; ik kon ze kopen, maar.....

I-1: Even kijken, wat hebben we nog allemaal niet gehad? Wil jij nog iets vragen over vroeger? Daar had ik nog een vraag over. Als je met meerderen zat bij Van de Water, was er dan een beetje concurrentie onderling, zo van wie het mooiste kon...?

G-1: Nee hoor. Ik verdeelde het werk onder de jongens, polijsten en al die dingen.

I-1: Maar niet van: wie kan de mooiste sieraden maken?

G-1: Nee.

G-2: Waren ook allemaal hele leuke gasten. Ook vrij jong. Ja, jonger als jij.

G-1: Ja; zijn ook allemaal heel goed weggekomen.

I-2: En wat bedoelt u daarmee?

G-1: Nou, de een is eigen baas geworden en de ander heeft een eigen zaak gehad.

I-2: Of is naar een grote zaak gegaan, naar een andere zaak gegaan misschien?

G-1: Nee, twee hebben er een eigen zaak begonnen, één in Sassenheim geloof ik...en de ander, die weet ik niet meer.

G-2: Was er ook niet een buitenlandse jongen; was zo'n leuke jongen. Maar nooit meer wat van gehoord of gezien.

I-2: Wat nog niet aan bod is geweest: wat jullie in je vrije tijd deden toen jullie elkaar net leerden kennen? U ging veel wandelen en veel fietsen? Dansen?

G-2: Ja, we gingen wel vrij dansen; dat deden we wel. Dan gingen we 's avonds naar Castelein. En naar... hoe heette die ander?

I-1: Naar dansavonden? En heeft u ook les gehad?

G-1: Ik wel. Bij Castelein.

I-1: Half Leiden heeft daar dansles gehad.

G-2: Er was allemaal geen geld voor.

I-2: En in de zomervakantie? Wat deden jullie dan?

G-1: Varen. Ik had een boot. Ik was 18 jaar, toen had ik al een boot.

I-2: Dat heeft Carola inderdaad doorgegeven. Een eigen boot?

G-1: Een zeilboot. Hij heeft eerst hier in de Kooi gelegen. Daar waar nu die huizen staan. Had je vroeger weilanden en een haven en een andere kerel heeft het toen overgenomen en toen gingen de prijzen zo de hoogte in en toen ben ik komen te liggen hier in de Singel. Bij het graf, bij die werf. [Stadshulpwerf aan de Herensingel] Tegenover de kerk [St. Josephkerk], heb je van de gemeente en dat heb je net naast het graf [RK begraafplaats Zijlpoort] een slootje [coupure] en daar heeft hij jarenlang gelegen.

I-1: Met het graf bedoelt u het kerkhof?

G-2: Ja, daar kon je zo op kijken.

I-1: Nou, lekker rustig....

G-2: Maar je moest wel opletten, want de boot die moest helemaal leeg als je weg ging; mocht niets liggen, want anders gingen er ratten in.

G-1: Maar ik heb nooit ratten in mijn boot gehad.

G-2: Hij zei altijd: "Ik ga eerst kijken; nee, niets, dan mag jij aan boord". Ik maakte hem helemaal schoon. Anders gingen we niet weg.

I-2: [tegen mevrouw] Kunt u ook zeilen?

G-2: Ik heb het geprobeerd en ik heb een beetje zitten stuntelen en toen op een gegeven moment, ja, er was iets: het was heel erg druk, een hele grote boot, en toen wist ik niet meer wat ik moest doen en toen maakte ik bijna een aanvaring, maar gelukkig niet. Ik zeg: ik stop. Ik zeg: ik word nerveus van allemaal om me heen. En nu ook: ik fiets ook niet meer, ik durf niet meer, het wordt te gek om me heen. En vooral als we hier weg gingen, gingen we de brug over en gingen we de Zijl op. Maar als je nou hier een hele file van fietsers. En dat is dan niet alleen die fietsers, maar de jeugd die vliegt er doorheen hè. En met brommers en met fietsen, nee, dat doe ik niet meer. Het is niets, maar als ik val en ik breek wat, dan is het gebeurd. Ik word nu deze maand 84. En ik mag niet klagen; ik doe alles nog. Carola vraagt het genoeg aan me: "Als je hulp moet hebben, hoor ik het van je". Ja, maar nu niet. Laat ons lekker gaan met z'n tweeën; we proberen het en we houden het schoon. En als we niet meer kunnen en als er iets is, dan bel ik.

I-2: Maar [tegen meneer] u was wel de zeiler?

G-2: Hij was aan het zeilen, ja....

I-2: En hoe lang heeft u de zeilboot gehad?

G-2: Hij is weggegaan toen Carola een jaar was.....

I-1: Oh, zo vroeg al?

G-1: Ja. Toen vond ik het te gevaarlijk. Want zij [vrouw] kon niet zo goed zwemmen en dan een kind in de boot: nee, dan gaat-ie weg. Toen heb ik hem verkocht.

I-2: En toen kwam er een andere sport voor in de plaats?

G-1: Nou, ik heb altijd gekorfbald.

I-2: Van jongsaf aan?

G-1: Ja, van een jaar of 18 af. Ja, bij Crescendo; die zaten vroeger, hebben ze eerst gezeten bij uh.....hoe heet het daar nou, bij het Vijf Meiplein. Toen zijn ze overgegaan naar de Saffierstraat en nu is heel Crescendo opgeheven.

I-1: Nou ja, een dochter van een vriendin van mij die korfbalt ook.

G-1: Tegenwoordig heb je nog Pernix.

I-2: Wat zit er bij het Trigonterrein? Bij de Cronesteinkade. Daar heb je ook een korfbalveld.

G-1: Nee, daar heb je toch geen korfbal?

G-2: Jawel, daar hebben we nog gewandeld.

G-1: Bij het Roomburg?

I-2: En u heeft zelf veel gespeeld en later bent u ook trainer geweest.

G-2: Carola heeft ook nog gekorfbald.

I-2: En u [tegen mevrouw], heeft u ook nog gekorfbald?

G-2: Nee, ik ging wel kijken, maar het was bij Crescendo zo: het waren allemaal clubjes, allemaal jongens, en dan hadden ze verkering met die grietjes en dan gingen ze natuurlijk altijd uit en dan voelde ik me eigen een indringer en tenslotte: ik had natuurlijk Carola als baby en dan ging ik met de kinderwagen zelf naar het veld om te kijken. Dat deed ik wel.

G-1: Op de Zoeterwoudsesingel en....

G-2: Overal, en later had ik daar geen tijd meer voor. Toen ging Carola zwemmen.

I-2: Oh ja, die heeft heel goed gezwommen.

G-2: Ja, dan moesten we elke morgen om 5.00 uur op.

I-1: Ze deed echt aan wedstrijdzwemmen?

G-1: Ja, Carola is nog kampioen van Zuid-Holland geweest met de rugslag.

G-2: En ik ging altijd met haar mee, maar dat ging allemaal met de bus. Op een gegeven moment waren d'r natuurlijk nog meer en die zeiden: "Jongens, je kan wel meerijden". Maar ja..... hij werkte; hij kon niet.

I-2: Hebben jullie eigenlijk een auto?

G-1: Ja, in 1961.....

G-2: Nee, ik denk in '64 of '65.

G-1: Carola was 3 jaar. Toen kocht ik mijn eerste auto.

I-1: Had u toen al een rijbewijs?

G-1: Ja.

I-2: Heeft u nu nog een auto?

G-2: Hij staat voor de deur; we durven geen ander.

I-1: Maar u rijdt nog wel?

G-1: Mijn eerste auto was een DAF. Een DAF met het slimme wielkje.

I-1: Nee, met het pientere pookje, zeiden ze altijd...

G-2: En heel lang garantie. Ja, dat was de eerste.

I-1: Nog even over die welvaartsgroei. Met name in de jaren '60 ging het heel hard. Je kon een wasmachine kopen, je kon.....een radio. Hoe hebt u dat ervaren? Het huishouden werd er een stuk makkelijker op.

G-2: Hij had een baan en hij verdiende ook veel meer als een andere werknemer. Dus toen ik hier in dit huis kwam, was Carola een jaar en toen kon ik alles aanschaffen. Vloerbedekking, televisie, wasmachine, koelkast. Ik was rijk.

I-1: En dat heeft u toen ook zo gevoeld ten opzichte van die tijd?

G-2: Want tegenover mijn moeder, als ze hier dan kwam, dan zei ze: "Jeetje, wat heb jij het toch goed", en als ik ook samen boodschappen ging doen, dan ging ze ook weleens mee; dan zei ze: "Ja, jij kan dat betalen; ik niet".

G-1: Nou, toen deze zaken klaar waren, toen was er een regeling; toen kon je kopen. Heb ik wel aan gedacht, om te kopen. Maar toen dacht ik: ja, maar waarom zou ik het kopen? Ik heb zo'n goedkope huur. Voor dat geld kan je drie keer in een mooie auto rijden. En we gingen veel weg op vakantie.

I-2: Gingen jullie ook naar het buitenland op vakantie?

G-1: Overal geweest. Hele reizen hebben we met Carola gemaakt, door Zwitserland, door Italië.

I-1: Was dat vanwege het zwemmen?

G-2: Nee. Dan vroeg ze: "Heb je zin om mee te gaan?" Maar we hadden wel twee auto's. Dan deden we het zo: Carola ging bij jou zitten en ik ging bij Nico [man van Carola] zitten. En de kinderen zaten dan ook gescheiden. In Zwitserland hebben we ooit iets gehuurd, een flat bij Lugano. We hebben zo enorm veel gezien en toen op een gegeven moment. Toen werden die meiden groter en die gingen ook op hun eigen. Dus Nico is ook ziek geweest. Toen zijn we busreizen gaan maken, met je zus. Hebben we twee prachtige busreizen gemaakt. Naar uh...Italië, al die plaatsen aan....Rome, Pompeï.

I-1: Ja, je kan rustig gaan zitten, je hoeft nergens voor te zorgen.

G-2: En die andere reis was Tjechië, Praag, Polen, al die kanten uit. We hebben heel veel gezien en nu durven we niet meer, want je hebt zo wat; als je ouder bent, moet je oppassen. En Carola zegt nog wel eens: "Ga dan toch mee". Nee jongens, heel leuk, heel lief dat je dat aanbiedt, maar als er wat is, dan zitten jullie er ook mee en dan is jullie vakantie ook weg. Wil ik niet. Ik heb zoveel gezien.

I-1: Mag ik vragen hoe u dan de dagen doorbrengt? Wat doet u de hele dag?

G-1: Ik sta 's morgens op en ik ga de tafel dekken en later komt zij naar beneden toe en dan gaan we eten en dan ga ik afwassen.

G-2: En ik ga naar boven. En hij doet ook weer hier wat en dan eten we een broodje en dan gaan we wandelen.

I-1: Oh, u wandelt wel nog steeds wat?

G-1: We wandelen veel.

G-2: En dan komen we tegen een uur of half vijf thuis, kopje thee, en dan ga ik eten koken.

I-1: En 's avonds ook een beetje televisie kijken?

G-2: Ja, kijken naar de sport.

I-1: Ik vind wel dat er buitennissig veel aandacht is voor sport op de televisie. Alles moet er altijd voor wijken. Maar dat terzijde. Wat hebben we nog niet gehad?

I-2: Jij had het over de ontwikkelingen in het huishouden en de welvaart. Kunt u bepaalde ontwikkelingen in uw werk in het ambacht aangeven? Het is natuurlijk in principe door de jaren heen hetzelfde, het smeden, maar zijn er ontwikkelingen geweest die u omarmd heeft of waarvan u juist gezegd heeft.....?

G-2: Je kreeg de laatste tijd wel die andere apparaten. De laatste tijd toen je daar nog werkte, toen nam Van de Water je wel mee. Je zei toen: "Dat gaat niet meer. Dat moet anders". En dan ging je met hem mee naar de firma's en dan werd dat daar gekocht.

I-1: En wat waren dat voor apparaten dan wat...

G-1: Nou, ik zal maar zeggen: een grote polijstmachine, als ze die niet hadden, of een ringenrekker om ze kleiner of groter te maken.

I-2: Om het makkelijker te maken?

G-1: Ja.

I-2: Was hij daar vrij behoudend in?

G-1: Ja, hij wel.

I-2: En hoe vindt u nu de techniek dat er heel veel ontworpen wordt met computers?

G-1: Ik ken het niet meer volgen....

I-2: En zelfs de 3-D geprinte sieraden?

G-1: Ik ken het niet meer volgen. Nee.

I-1: Nou ja, die hele computer-business is voor heel veel mensen lastig geweest.

G-2: We willen overal aan meedoen, maar dat redden we niet. Dat kan ik niet meer volgen, want dan is het zus en dan is het zo.

I-2: Want u heeft dit (wijzend op de sieraden van mevrouw Van Kesteren, gemaakt door meneer) allemaal nog zelf gemaakt. Tegenwoordig kun je dit kant en klaar kopen.

G-1: Ja, tegenwoordig wordt er heel veel gegoten, maar dit is allemaal met de hand gemaakt.

I-1: Maar hoe krijg je dan zo een perfecte vorm? Gewoon uit de hand?

G-1: Ja.

I-2: Het is leuk te bedenken dat elke ring uit plat materiaal komt, dus dat je alles vormt door te buigen. Heel fascinerend.

G-2: Dit is allemaal straks voor Carol.

I-2: En voor haar dochters?

G-2: Die hebben andere smaak.

I-1: Vroeger was ik heel erg van zilver, nu ben ik iets meer van..... Ik wilde nog even aan u vragen: wat voor werk deed u bij V&D. Was u verkoopster?

G-2: Ik ben begonnen in het atelier. Als leerling. Want ik was 14 jaar en toen kwam ik van school en toen moesten we wat gaan doen. En toen zei ik tegen mijn moeder: "Wat moet ik doen?", en je had niets te zeggen. Laat ik zo zeggen: "Het meisje aan de overkant zit bij V&D, vind jij dat ook niet leuk?" "Ja". Zo, ik kan het proberen en die nam me mee, mijn moeder naar V&D en ik had niets te zeggen bij solliciteren. Zo was dat en er was in de winkel geen plek, maar wel in het atelier. "Nou", zei mijn moeder, "dan doe je dat toch?" Dus zat ik achter de machines, en dan moest ik beginnen met recht stikken.

I-1: Dat had u nog niet gedaan, u kon nog niet naaien?

G-2: Nee, dat moest allemaal. Dan was de collega naast mij, dat was wiegenbekleding en dan moest ik tien van de ruches maken met dat ajourwerk. Dus moest ik eerst leren hoe die machine werkte en dat heb ik allemaal gedaan.

I-2: Dus V&D maakte zijn eigen artikelen?

G-2: En die maakte ook slopen en lakens.

I-2: Kleding ook?

G-2: Dat was een ander atelier. Ik zat echt bij de normale dingetjes. En als het dan druk was beneden in de winkel, bij de opruiming of zo, dan was er personeel tekort en dan kwam de chef van beneden: "Wil iemand komen helpen in de winkel?" Ja, ik, ik wou weg daar, ik vond dat niet leuk. Nou ja, en dan was ik in de winkel en de allereerste keer dat ik er was moest ik zakdoeken verkopen, herenzakdoeken en dameszakdoeken. En uh, ik vond dat wel leuk. Toen was er kinderkermis bij V&D. Ja, dan moest je daar helpen. Oh, dat is goed hoor. Nou, daar waren allemaal dingen, ballengooien en zo. Ik vond dat prachtig. Nou is dat allemaal niet meer. Ja, kom nou. Nou ja, en zodoende ben ik een beetje vertrouwd in die winkel. Maar ik moest weer terug naar het atelier en op een gegeven moment werd aan mij gevraagd door de personeelschef: "Heb jij zin om in te winkel te komen?" Ik zeg: "Ja". Hij zegt: "Nou, dan gaan we dat in orde maken. Jij komt in de winkel". En toen kwam ik thuis; ik zeg tegen mijn moeder: "Ik ga voortaan in de winkel staan". "Oh, gaat dat zomaar?" "Ja, het is mij gevraagd en ik heb ja gezegd". Ik vond het leuk. Toen kreeg ik eigenlijk een beetje meer babbels; in het begin niet. Nou.

I-1: Moest u toen ook een uniform dragen?

G-2: Ja.

I-1: En moest u dat ook betalen?

G-2: Nee. En toen ging ik wel minder verdienen in de winkel. Dat merkte je natuurlijk thuis. Maar ik heb toch doorgezet. Ik ben in de winkel gebleven. Toen heb ik zover gebracht dat ik eerste verkoopster ben geworden en op de afdeling levensmiddelen; dat was vierhoog.

I-1: Ze hebben nog in de kelder gezeten.

G-2: Maar toen vierhoog. Heet, heet 's zomers, en dan had je een witte jas aan van katoen; dat was gesteven met stijfsel, zo heet, en het sloeg op je kuit. Ja, dat moest ik allemaal....dat hoorde erbij.

I-2: Maar u vond het wel leuk?

G-2: Met 22 dames daar.

I-1: U heeft het gedaan vanaf uw 14e tot uw...

G-2: Tot mijn trouwen; tot mijn 21e.

I-1: Zonde hè.

G-2: En in ieder geval ik ben één keer terug geweest, in de vakantie. Toen vroeg de chef me terug. Maar ik zei: "Ja, maar ik mag toch niet? Ik moet toch weg?" "Ik ga kijken of ik jou een maandje in de vakantie kan gebruiken". En dat is gelukt. Ben ik een keer geweest. Maar ja, toen was ik kort daarna in verwachting, dus....

I-1: Maar is het dan niet raar dat als je dan een baan hebt waar je het heel erg naar je zin hebt, en dat je dan gaat trouwen en eigenlijk niets te doen hebt? Dat je daar dan mee moet stoppen?

G-2: Dat is nu gelukkig niet meer. Nu kunnen ze gewoon door blijven gaan.

I-1: Nu heeft dat ook wel weer zijn nadelen. Maar ja, dat is....

G-2: Het heeft allemaal voordelen en nadelen en ik moet zeggen: hoe ouder je wordt, hoe meer je moet aanpassen. Want als je in een winkel staat: je wordt ondersteboven gelopen hoor.

I-1: Ik kom ook weleens in winkels waar het een grote puinhoop is en waar de mensen maar graaien en...

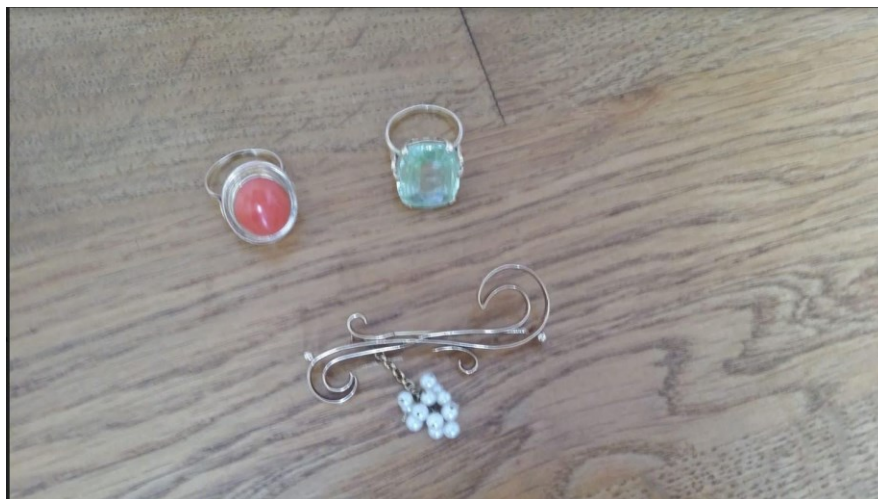
G-2: Ja, ze gooien het maar neer. En ik zeg weleens: in de supermarkt, de mensen in de supermarkt, hebben ze een scootmobiel en dan racen ze door de laan, en ik heb weleens dat iemand tegen me oploopt en dan zeg ik daar wat van. "God, mevrouw, moet dat nou?" Zegt zij: "Ik ben invalide". Ik zeg: "Erg genoeg, maar moet ik het ook worden?" Dan.....nou, dan gaat ze weg. Zulke dingen maak je gewoon mee en dan kan je praten wat je wil, hebben ze het over buitenlanders, terwijl die hebben nog respect voor je als je ouder bent. Tenminste, ik weet niet hoe het is als je jong bent, maar ze spreken tegen je; ze praten tegen je; ze proberen je te helpen in de winkel als je met je boodschappentas..... Zal je van de anderen niet zien. En dan denk ik: ja, waarom?

Die mensen hier aan de overkant, die komen uit Sri Lanka. Zulke lieve mensen. Altijd een praatje maken, naar je toe komen en vragen: hoe gaat het, en je hebt blanke mensen die bekijken je niet. Zo is het nu eenmaal en uh en daar gaan we mee verder.

I-1: Nou, mooi slot. Einde interview.

Foto uit het boek van Eric Jan Weterings, *Het ambacht. Leidse vaklieden aan het woord*. Leiden 1993. 95 p. ISBN 90-9006673-x, waarvoor de heer Van Kesteren is geïnterviewd.

Sieraden gemaakt door de heer Van Kesteren voor zijn vrouw.

De heer en mevrouw Van Kesteren, gemaakt tijdens het interview.